

ALBERT CURTO HOMEDES

NOTES SOBRE L'EREMITISME CATALÀ BAIXMEDIEVAL

Introducció

El present treball té com a tema d'estudi la problemàtica entorn als eremites de la Baixa Edat Mitjana, específicament determinat pels límits geogràfics i cronològics que imposen els documents escollits. A grans trets el podríem situar en el marc geogràfic de la Catalunya del segle XIV, si bé el que compta —com veurem— són aspectes més concrets i locals.

És sabut que aquest interessant apartat de la història eclesiàstica està encara molt per fer. Certament tenim força coneixença dels primers eremites —els «Pares del Desert»—, i fins i tot dels eremites de l'Alta Edat Mitjana. També a partir del segle XVI són nombroses les notícies dels ermitans. Però els segles baixmedievals ens són en aquest aspecte força desconeguts.

Aquest fet l'hem d'atribuir a la mateixa manca de fonts, que encara que en aquests segles comencen a ser importants, són molt escasses degut a la mateixa naturalesa de l'ermità.

Això repercuteix sensiblement en la bibliografia. Concretament aquí a Catalunya són pocs els estudis d'aquest tema que no es basin en qüestions molt específiques i concretes. Així mateix notem a faltar algun intent de síntesi sobre la qüestió.

Les Fonts

Certament la toponímia ens pot ajudar a la localització d'antics centres eremítics,¹ però val a dir que a ben poca cosa més.

1. Vegeu per a la localització dels centres eremites a partir de la toponímia, en la zona de Barcelona, PIQUER, Josep Joan, *Vida ermitana a Barcelona i als seus entorns. Èpoques tardanes (1386-1913)*; Barcelona, 1980 pàgs. 4-6; en la Catalunya Nova, FORT I COGUL, Eufe-

L'arqueologia² ja ens dóna coneixença de l'habitatge on l'eremita es consagra al seu ascetisme. La mostra dels possibles eremitoris de l'Alta Edad Mitjana ens poden refer la imatge del viure senzill que un estat de penitència requeria.

No cal dir que altres tipus de fonts com la iconografia, o la literatura, ens poden il·lustrar sobre diferents aspectes de l'eremitisme medieval. Tanmateix totes aquestes fonts, pel seu caràcter indirecte, fan molt difícil el seu estudi, i sovint no ens resten més que pinzellades puntuals de difícil cohesió.

El mateix problema el patim en la documentació escrita. Els eremites, per la seva mateixa naturalesa, no deixaven res escrit. No posseïm doncs cap font directa seva. Les referències que d'ells tenim ens vénen donades com a reflex del control eclesiàstic a què eren sotmesos. D'aquesta manera podem trobar tota mena de llicències, normes i disposicions que sobre ells es prenen.

De disposicions sobre eremites ja en trobem en els concilis toledans de l'època visigòtica.³ Després les hem de buscar ja a partir del segle XVI, en els sínodes episcopals posteriors al Concili de Trento.⁴ Malauradament el període comprès entre ambdues etapes, resta en un gran buit documental sobre aquests aspectes. Només les llicències episcopals ens donen la prova de l'existència de l'eremitisme, encara persistent al llarg d'aquests segles.

Context històric

Amb els segles XII i XIII, la institució eclesiàstica occidental adquireix la solidesa i reforçament que, malgrat les seves crisis internes, li dóna un caràcter

mià, *El eremitismo en la archidiócesis tarraconense*. «Espania Eremitica». Actas de la VI Semana de Estudios Monásticos (Abadía de San Salvador de Leyre, 15-20 de septiembre de 1963). Pamplona, 1970 pàg. 90; LLADONOSA, Josep, *Centros eremiticos en tierras de Lérida*. «Espania Eremitica»..., pàgs. 141-163.

2. Vegeu per un estat de la qüestió HUBERT, Jean, *L'éremitisme et l'archéologie*. «L'Eremitismo in Occidente nei secoli XI e XII». Miscellanea del Centro di Studi Medioevali, IV; Milano, 1962 pàgs. 462-490.

Pel que respecta a Catalunya cal esmentar entre altres articles els de: Riu, Manuel, *Els primers eremitoris mossàrabs de Catalunya*. «Fonaments» (Barcelona), I (1978), pàgs. 111-117; PAGÈS, Montserrat, *La torre circular i els eremitoris rupestres de Benviure, a St. Boi de Llobregat*. «Acta Historica et Arqueologica Mediaevalia», vol. I; Barcelona, 1980 pàgs 175-195; BOLÒS, Jordi; PADILLA, Iñaki; PAGÈS, Montserrat; *Manifestacions eremítiques a les rodalies de la rotonda sepulcral de Sorba*. «Quaderns d'Estudis Medievals», n.º 6; Barcelona, 1981 pàgs. 356-363.

3. ORLANDIS, José: *La disciplina eclesiástica española sobre la vida eremítica*. «Espania Eremitica», pàgs. 63-65. DIAZ DIAZ, Manuel: *La vida eremítica en el reino visigodo*. «Espania Eremitica», pàgs. 49-62.

4. ORLANDIS, *Op. cit.*, nota 3, pàgs. 67-77.

uniformitzador i alhora centralitzant. L'Església pretén deixar de ser una barreja de maneres de fer diferents per a sintetitzar-les totes en un model únic. En el camp específic del monaquisme trobem el mateix afany cohesionador, que parteix preferentment de la Regla de Sant Benet.

A partir d'ara l'eremitisme ja no frueix plenament del lliure albir que fins aquest moment l'havia caracteritzat. Cada cop més, els eremites són engolits per les regles monàstiques. Notem per exemple com la fundació de nombrosos monestirs parteixen d'un antic centre eremític.⁵ Molts dels nous monjos, són sovint els antics anacoretes. Altres cops, encara que els eremites no es fusionen a una nova vida cenobítica, el que sí fan és abraçar alguna regla monàstica. D'aquesta manera esdevenen una mena d'apèndix del cenobitisme, com si fossin el grau evolutiu de la pròpia comunitat.

Val a dir, però, que encara que aquestes influències aboquin cap a la decadència de l'eremitisme genuí, ens trobem a partir del segle XIII la important renovació eclesiàstica de les ordres mendicants. Certament davant d'una societat on el poder econòmic eclesiàstic és molt important, la predicació cap a altres fites més austeres significa una presa de consciència més d'acord amb les directrius eremítiques. Tanmateix el que calia era evitar la disgregació i el descontrol dels eremites, i per això sorgeixen arreu intents de conjuminar l'eremitisme amb el cenobitisme, com és el cas dels ermitans de Sant Agustí i els carmelites.⁶

Amb tot però l'eremitisme encara subsisteix en la seva forma més autèntica, en casos concrets fins al segle XVI.⁷ La imatge de l'ermità penitent sol ser encara motiu de preocupació de l'Església de començament dels temps moderns.⁸

Classificació dels ermitans

El problema de la terminologia de l'eremitisme, a més de la qüestió etimològica,⁹ ve donat per l'ambigüetat dels conceptes d'ermità, eremita, eremi-

5. Aquest és el cas dels nous monestirs fundats a Catalunya Nova com per exemple Poblet, Santes Creus, Vallbona de les Monges. De tots ells es coneix l'existència d'un centre eremític als seus voltans o al propi emplaçament de la nova fundació.

6. Pel que respecta als ermitans de St. Agustí, es tractava primerament de diferents grups d'eremites (guillemites, joambonites i brittinians) que ja Gregori IX els va obligar a abraçar la regla de St. Agustí entre el 1228 i el 1232. Finalment Alexandre IV els va fondre tots en una sola ordre. MOLINER, J. M.: *Espiritualidad Medieval. Los mendicantes*; Burgos, 1974 pàgs. 67-70.

7. FORT I COGUL, *Op. cit.*, nota 1, pàg. 89.

8. ORLANDIS, *Op. cit.*, nota 3, pàg. 69.

9. Vegeu els treballs de Jean LECLERQ, que tracta especialment el concepte i ambigüetat del vocable «eremus», com així mateix tota mena de problemes que sorgeixen en

tori, ermita, etc. Conceptes que han sofert una clara evolució al llarg de la seva existència, amb unes connotacions ben diferenciades per a cada moment històric. Concretament en aquests darrers segles de l'Edat Mitjana és quan l'ambigüetat en el concepte de l'eremitisme català es fa més palesa. En aquest sentit i seguint la classificació que ens dona l'historiador Fort i Cogul¹⁰ podríem establir els tres següents apartats:

- a) l'anacoretisme o eremitisme contemplatiu
- b) la donació o l'eremitisme mixte entre una vida ascètica i una dedicació al santuari.
- c) l'eremitisme administratiu o ermitanisme.

Podem dir a grans trets que aquests diferents tipus d'eremitisme segueixen un ordre cronològic; és a dir que mentre l'anacoretisme ens fa pensar en les pròpies arrels de l'eremitisme i que aquí a Catalunya el trobem força difós al segle XII, la donació pren un caire expansiu als segles XIII i XIV, i l'eremitisme administratiu es generalitza amb l'Edat Moderna i Contemporània. Si bé en alguns casos concrets aquesta evolució va seguir un ordre lineal en una mateixa ermita —primerament amb la coneixença d'un anacoreta penitent, per acabar amb la presència d'un devot custodi— no té necessàriament perquè seguir aquesta progressió pas a pas, sinó que sovint tan sols es dona un d'aquests estadis concrets.

Tampoc cal entendre sempre aquests tres tipus d'eremitisme cronològicament successius i distants en el temps, sinó que en un període determinat es poden donar tots tres a l'hora, com així succeeix en aquests darrers segles medievals. Dels documents escollits, n'hi ha uns que pertanyen als ermitans de Montserrat, i que tot i presentant la particularitat de pertànyer a una congregació amb unes condicions molt determinades, els podríem emmarcar dins l'apartat primer d'aquesta classificació; la donació en vindria representada per un parell de documents, i així mateix la darrera etapa de l'eremitisme.

Aquest esquema és el que seguirem pel nostre estudi, però hem de dir que per filar més prim hauríem de fer encara altres subdivisions. Ja sant Benet ens fa una distinció entre els anacoretes i els sarabaïtes i giròvags.¹¹

aquest tipus de terminologia. Notem l'article *Problèmes de l'éremitisme*. «*Studia Monastica*», vol. V (1963), pàgs. 197-212. D'aquest autor en trobem també una referència a ALVEREZ, Jesús: *El problema del eremitismo occidental*. «*España Eremítica*», pàgs. 30-34.

10. *Op. cit.*, nota 1, pàg. 82.

11. Aquesta primera classificació de St. Benet força citada pels historiadors, distingeix els sarabaïtes com aquells que no tenen cap regla, cap vot ni obediència a cap jerarca superior; i els giròvags que a més a més van errants pel món dominats per la gola.

Posteriorment, ja en el segle XVII, el cartoixà P. Miquel Montserrate i Geli ens assenyala la següent divisió:¹²

- a) Els que han fet professió solemne en algun ordre religiós, com els camaldulencs, els carmelites descalços, els ermitans de Montserrat, etc.
- b) Els que practiquen vots privats, tenen direcció espiritual i presten obediència al prelat.
- c) Els que només admeten els vots i la direcció espiritual.
- d) Els que sense fer vots se'n van a la soletat per gust com els sarabaïtes.

Encara podem recollir l'ordenació que per als eremites de l'Edat Moderna ens dóna Pròsper Fagnani:¹³

- a) Els que han professat en un orde o congregació religiosa.
- b) Els que pertanyen a una congregació ermitana i segueixen un règim de vida aprovat pel bisbe.
- c) Els que no pertanyen a cap congregació però han rebut l'hàbit de mans del bisbe.
- d) Els que es vesteixen l'hàbit pel seu compte i no estan sotmesos per ningú.

Si analitzem totes aquestes classificacions comprovem com a denominador comú la doble situació: la d'estar d'una manera o altra controlat (per alguna regla, congregació, o pel bisbe); i la de no estar-ho gens. D'aquest darrer tipus d'eremita només en tenim referència per les reiterades manifestacions de menyspreu de què eren objecte, considerats com un perill que calia arreu i a tothora foragitar.

Comentari dels documents

Un cop establert dins el marc el qual ens hem de moure, fóra més interessant tocar un seguit d'aspectes relacionats més concretament amb els documents transcrits, que no establir les pautes de la vida eremítica que els estudiosos d'aquest tema ja han delimitat i que no sempre reflecteixen el veritable contingut d'aquests documents.

12. PIQUER, *Op. cit.*, nota 1, pàgs. 9-10.

13. *Idem.*

I. — *Ermittans de Montserrat*

Aquest especial apartat ve del tot justificat ja que del total de 12 documents inclosos a l'apèndix, 8 es refereixen d'una manera o altra als ermites de Montserrat. De tots ells, sis pertanyen al s. XIV (n.º 1, 2, 3, 5, 6, 8), mentre que els altres dos són del s. XV (n.º 9 i 10). Cal esmentar a més l'existència d'un altre document, no inclòs a l'apèndix, però força citat pels historiadors i publicat, si més no parcialment, per Albareda.¹⁴

Entre aquests vuit documents trobem cinc llicències (doc. n.º 1, 2, 5, 6, 8) que el bisbe de Barcelona, o en el seu cas un delegat seu atorga als ermites en qüestió, tot referent a diferents aspectes relacionats amb el quefer de la seva vida religiosa. Els altres tres documents (n.º 3, 9, 10) tracten un problema que no afecta directament aquest tarannà pietós com és el fet dels procuradors dels ermitans.

Aquestes llicències episcopals ens indiquen que a començament d'aquest segle XIV existeix una dependència directa del bisbat de Barcelona. Aquesta dada que ja recull Albareda ens l'acredita amb la cita de dues d'aquestes llicències, que són concretament les que aquí transcrivim amb els n.º 1 i 2. També se'ns diu que: «de temps molts antics els ermitans vivien sota l'obediència del prior de Montserrat que tenia el dret de visita, admonició i correcció».¹⁵ Sembla ser doncs, que aviat el monestir de Montserrat va exercir una influència i una observança directa en els «seus» ermitans, integrant-se aquests, ja en aquest segle XIV, dins la comunitat benedictina que el monestir representava. Era, en fi, els inicis de l'organització de la «Santa Muntanya», que coneixerà el seu màxim esplendor a partir del segle XV, i així mateix en el transcurs dels segles XVI, XVII i XVIII, amb l'ajuda, sens dubte, de les constitucions de l'abat García de Cisneros.¹⁶

Aquest pas cap a la consolidació de la congregació eremítico-monàstica ens ve sovint referit per l'acta de visita que l'Infant Joan d'Aragó, patriarca d'Alexandria i administrador del priorat de Montserrat, va fer a l'esmentada comunitat el 1333. En presència de la institució monàstica va rebre els ermitans que li varen donar obediència, «segons en temps immemorial es verificava

14. ALBAREDA, Anselm: *Lullisme a Montserrat al segle XV*. «Estudios Lulianos», vol. IX (1965), pàgs. 5-27.

15. ALBAREDA, Anselm: *Història de Montserrat*; Monastir de Montserrat, 1931 pàg. 240.

16. La important renovació d'aquest abat basada en les constitucions que va fixar tan per als monjos com per als ermitans va significar per aquests darrers el seu marc constitucional, ja clarament engolits dintre de la dinàmica benedictina del monestir. Aquestes constitucions estan publicades per BARRAUT, Cebrà: *García Jiménez de Cisneros. Obras completas, II*. «Scripta et Documenta», n.º 16; Abadia de Montserrat, 1965 pàgs. 457-475 i 478-502.

amb els priors». En marxar va entregar una carta al seu substitut P. Guillem de Matamala, perquè aquest la llegís als ermitans, reunits a l'ermita de Sant Salvador. Un cop llegides les ordines, altres tres eremites absents en la visita de Joan d'Aragó: Arnau de Torrent, Durant Mayol i Jaume de Rosselló, li van donar igualment la seva obediència.¹⁷

a) *Els noms*

Entre un màxim de 12 eremites, que ja es va fixar a partir d'aquestes dades i que es mantindria bastant equilibrat amb el pas dels segles,¹⁸ podem establir el nom d'uns quants d'aquests tot partint de l'observació de tots aquests documents. Encara que no siguin tots ells coetanis, tampoc es porten una gran diferència de temps, a excepció, és clar, de l'ermità del segle xv.

- Doc. n.º 1 (1312) ... Berenguer (?)
- Doc. n.º 2 (1314) ... Joan de Niubó
Berenguer de Bramoria
Arnau de Torrent
Pasqual Aragó
Jaume de Rosselló
Guillem de Bordeus
- Doc. n.º 5 (1344) ... Simó Mata
Bernat Sala
- Doc. n.º 8 (1351) ... Arnau Nocillis

* * *

- Doc. n.º 9 (1476) ... Pere Coll

El poc temps transcorregut entre el Berenguer del doc. n.º 1 i Berenguer de Bramoria del doc. n.º 2, ens fa pensar que potser es tracta d'una mateixa persona. Com hem vist els eremites Jaume de Rosselló i Arnau de Torrent els trobem també esmentats a l'acta de visita de l'Infant Joan. Així mateix d'Arnau Torrent en tenim també coneixença —a part de constar en un altre document, el n.º 3 —pel seu sepulcre construït a l'església del monestir.¹⁹ De l'ermità Simó Mata existeix també un altre document, no inclòs a l'apèndix, anterior

17. ALBAREDA, *Op. cit.*, nota 15, pàgs. 240-241.

18. BARAUT, Cebrià: *Iconografía de las ermitas y de los ermitaños de Montserrat*. «España Eremítica», pàgs. 211-226.

19. GARCÍA M. COLOMBAS: *La «Santa Montaña*. «España Eremítica», pàg. 168.

a aquest.²⁰ Encara caldria esmentar un altre personatge eremític, Berenguer de Palomar, que és qui fa la professió eremítica a mans del bisbe Ponç, l'any 1326.

b) *L'estament eclesiàstic*

La situació religiosa dels ermitans, el seu «status» era d'una gran diversitat i variava molt en cadascú d'ells. Notem com a tots aquests eremites se'ls anteposa al seu nom l'adjectiu «frater», excepte en el doc. n.º 5, on tan Simó Mata com Bernat Sala en són mancats. Això de fet no pressuposa altra cosa que els eremites de Montserrat s'integraven dins una mena de comunitat, on tots els seus components s'anomenen germans.

La possessió de les ordres sacerdotals no és un fet generalitzat entre tots els ermitans. Si realment les posseeixen s'especifica clarament al document «. . fratri Berengario, heremite Montisserrati, in sacerdotali ordine constituto . .» (doc. n.º 1); «. . fratri Johanni de Nido Bono et fratri Berengario de Bramonia, presbiteris, heremitis . .» (doc. n.º 2); «. . quod vos ambo qui sacerdotis estis . .» (doc. n.º 2); «. . cum frater Arnallus de Nocillis, presbiter, heremita . .» (doc. n.º 8).

Contràriament els ermitans no ordenats consten sense cap esment especial. Només en el doc. n.º 2 se'ns mostren com a llecs o laics, «. . prefati laici . .»

Aquest fet ens palesa la sabuda multiplicitat estamental dins l'eremitisme. Certament els eremites no tenen perquè ser sacerdots. Això però els condiciona força a haver de dependre d'algú que ho sigui quan volen rebre els sacraments, ja que els que no siguin preveres per la seva mateixa condició de llecs no se'ls poden administrar. Aquest és el cas de tots aquells «laici» esmentats al doc. n.º 2, és a dir: Arnau Torrent, Pasqual Aragó, Jaume de Rosselló, Guillem de Bordeus; com així mateix Simó Mata del doc. n.º 3.

Cal fer especial esment del doc. n.º 6, que fa una referència gairebé exclusiva a aquesta qüestió. Es dóna llicència als ermitans per escollir un prevere, bé sigui de fora o d'entre ells mateixos —senyal que alguns en són— a fi de poder administrar els sacraments.

c) *La vocació*

La vida de l'eremita venia determinada, abans que res, per la renúncia del món, pel seu aïllament voluntari. Però cal entendre aquesta renúncia com l'im-

20. Aquest altre document al qual ens referim porta la data del 7 de març de 1344 i és practicament idèntic a l'anterior, només que aquí qui li dóna la llicència és Pere de Castlarino. Podria tractar-se ben bé d'una còpia del mateix document. Porta la següent referència: ADB Communium, vol. XIII f. 8r.

puls d'anar-se'n al «desert» a lluitar contra el dimoni. Així doncs, seguint les directrius dels primers eremites, els «Pares del Desert», la reclusió al «desert» no vindria donada per una recerca de la placidesa i la tranquil·litat de l'ànima, sinó com una lluita constant amb les passions —materialitzades en el dimoni—, per la qual cosa cadascú s'autoaplicava nombroses penitències.²¹

Concretament els nostres eremites de Montserrat disten molt d'assemblar-se a l'austeritat dels primers ascetes, i la seva vocació no va cap a aquests objectius.²² Tot i així, i malgrat representar la «Santa Muntanya» un lloc gairebé paradisiàc,²³ i molt sovint cobejat,²⁴ cal no oblidar que encara hi regeixen certs principis ascètics.

En aquest sentit és interessant remarcar les petites reflexions vocacionals d'un d'aquests ermitans, com ens mostra el doc. n.º 1, on es fa referència als tòpics clàssics de renúncia al món: «... cum contra carnem mundum et diabolum fallaces, anime inimicos, obmissis mundi et involuitur et periculis innumeris, quibus humana fragilitas inficitur et involuitur tota die contemplativam cum [oratione] ut Deo dignivus et liberius famulari...»

d) *Els vots*

Els famosos tres vots exigits: pobresa, castedat i obediència els trobem recollits en el document publicat per Albareda,²⁵ segons el qual l'eremita promet

21. Aquestes idees sobre el que és l'eremitisme a més d'estar compreses en la mentalitat dels «Pares del Desert» les trobem també recollides pel mateix St. Benet, quan ens diu en la seva Regla referent als eremits: «...Deinde secundum genus est anachoritarum, id est eremitarum, horum qui non conversationis fervore movitio, sed monasterii probatione diurna, qui didicerunt contra diabolum, multorum solatio iam docti pugnare, ex bene constructi fraterna ex acie ad singularem pugnam heremi, securi iam sine consolatione alterius, sola manu vel brachio, contra vitia carnis vel cogitationum, Deo auxiliante, pugnare sufficiunt...»

22. Precisament allò que buscaven era la seva tranquil·litat. Notem per exemple un fragment d'una intercessió que el príncep Joan fa el 1379 a favor d'un domèstic seu que vol fer d'ermità: «...E per tal com en altres llocs d'ermitatges ha gran avinantesa o ocasió de turbació de les coses mundanals, les quals són horribles e contràries a la devoció del dit frare Antoni qui ha posat en lo servei de Déu...» (ALBAREDA, *Op. cit.*, nota 15, pàg. 242).

23. Concepte molt difós entre els relats de viatgers del s. XVII i XVIII.

24. Alexandre von Humboldt ens fa notar que: «... per fatigosa i aspra que sembli aquesta vida solitària, és anhelosament cercada, per cada vacant hi ha un estol de pretendents...» (ALBAREDA, *Op. cit.*, nota 15, pàg. 242). Les mateixes intercessions dels monarques a favor de pretendents a ermitans ens fa pensar certament que no tothom aconseguia ser-ho a Montserrat.

25. La referència d'aquest document és: A.D.B. Communium vol. IV (1325-1330), f. 43r. Aquest document profusament esmentat a partir d'ALBAREDA (*Op. cit.*, nota 15, pàg. 239) ha estat l'origen de la controvèrsia sobre si realment els ermitans depenien ja de la Regla de Sant Benet o només es regien per una mena de normes mínimament basades en les directrius benedictines.

al bisbe: «...obedientiam monachalem, secundum regulam beati Benedicti...cum castitate et abdicacione proprietatis...».

En un apartat del doc. n.º 6 llegim que els vots que han estat manifestats pels ermitans —els de peregrinació i abstinència—, puguin ésser com-mutats, en cas de no poder-los acabar de complir, per obres de pietat i caritat. Aquest punt és força interessant ja que a més ens assenyala les tres més famoses i importants peregrinacions del cristianisme medieval, és a dir Jerusalem, Roma i Santiago de Compostela.

e) *Els oratoris i els altars*

Són uns dels aspectes més reiterats que protagonitzen totes aquestes llicències episcopals. Així notem com s'autoritza fer missa a l'oratori de la capella de St. Joan (doc. n.º 6); se li permet a fra Berenguer fer un oratori «...oratorium facere et ibidem ad laudem redemptionis nostris eidem hostias immolare...» com així mateix «...et ibidem in altari portatili missam celebrare...» (doc. n.º 1); a l'hora que a Simó Mata se li concedeix la gràcia d'oïr missa i rebre l'eucaristia en un altar portàtil²⁶ (doc. n.º 5). Cal fer notar a més la locució sobre el lloc on s'ha de posar l'altar, és a dir amb la cura de posar-lo en un lloc honest, idoni i decent.

Això ens assenyala per una part la importància dels sagraments en aquest món eremític. Sagraments que, per a poder-los administrar, es necessitava un permís del bisbe, tan per als ermitans sacerdots que els volguessin donar, com per als ermitans-llecs que els volguessin rebre. Això els comportava una estreta relació entre tots ells, car —els documents ho especifiquen— qualsevol dels ermitans podia gaudir de la celebració de l'ofici diví, fos quin fos el lloc on es celebrés.

f) *Els habitacles*

La mediocritat del contingut d'aquestes llicències se'ns demostra pel mateix fet que ni tan sols consta el lloc concret on vivien els eremites. Sovint se'ls indica amb una expressió tan imprecisa com la de «eremita de les muntanyes de Montserrat» o bé «...eremita degens in appendiciis seu montibus ruprium Montisserrati...» (doc. n.º 8). Només en un sol cas se'ns concreta que

26. El fet d'un altar portàtil ens pot representar un altar, per dir-ho d'alguna manera, «itinerant», que el propi sacerdot traslladava d'una ermita a una altra.

l'ermità viu en una cella (doc. n.º 5);²⁷ o en el cas concret on se'ns especifica la capella de St. Joan (doc. n.º 6).

g) *Altres aspectes*

De les qüestions tractades en aquests documents, n'hi ha unes que no entren dins l'esquema normal de la majoria. D'entre aquestes creiem com a més interessant la que apunta el doc. n.º 8. Sembla ser que es tracta d'una mena de permís de trasllat (un guiatge?) per a un eremita que abandona les muntanyes de Montserrat. Aquest permís del trasllat no és tant per un concepte físic com pel fet de poder exercir les comeses religioses lliurement, sense cap impediment de les jurisdiccions corresponents a les diferents diòcesis. Altrament aquesta resolució d'abandonar la seva pròpia ermita de Montserrat —per sempre o momentàniament— ens ilustra la imatge d'una certa mobilitat dins l'esquema d'un eremitisme totalment tancat que ens haguéssim pogut forjar. Cal només recordar els vots d'aquelles peregrinacions de què parlàvem en referint-nos al doc. n.º 6.

L'altre aspecte a destacar és el dels procuradors dels ermitans. El ja conegut Arnau Torrent confirma com al seu procurador (doc. n.º 3) un ciutadà de Barcelona, Guillem de Rovira, i en l'absència d'aquest un substitut, per a que el representin en tots aquells litigis en què ell es trobi implicat. Notem com fa una menció concreta d'una demanda que porta a terme la seva neboda, si bé no se'ns especifica de què tracta.

També els documents n.º i n.º 10 tracten aquesta qüestió, encara que amb més de cent anys de diferència del doc. n.º 3. Ara el protagonista és l'ermità Pere Coll, qui per una part reconeix el seu nebot com a procurador seu amb plena potestat sobre els seus béns (doc. n.º 9); i per l'altra part ell mateix fa de representant d'un prevere de Roma en relació a uns afers que aquí tenia pendants (doc. n.º 10).

Pel que fa als béns personals de què gaudeixen aquests eremites i dels que ens parlen aquests darrers documents, els hem d'entendre com un fenomen força estès i alhora natural si tenim en compte tota la trajectòria dels ermitans de Montserrat.²⁸

27. La paraula «cella» potser si que encara en aquests moments significués un habitatge més aviat reduït, però generalment aquí a Montserrat cal entendre-ho com un lloc ampli amb diferents dependències.

28. Entre els eremites de Montserrat trobem sovint personatges importants (ALBAREDA, *Op. cit.*, nota 15, pàgs. 249-250) amb remarcables béns propis. Així mateix notem com el mateix monestir abastia els ermitans d'aliments i altres necessitats, i fins i tot de diners. Seguint la ja esmentada carta del príncep Joan, llegim: «...rebats lo dit frare Antoni en les

h) *La diòcesi*

Per concloure l'apartat de Montserrat només ens resta esmentar la seva inclusió en la diòcesi de Barcelona. Tots els documents estudiats, així ho situen «...infra limittes diocesis Barchinone...»; excepte el doc. n.º 9 que l'inclou en la diòcesi de Vic «...Vincensis diocesis». Aquesta ambigüetat ens ve justificada perquè en aquests segles la muntanya de Montserrat es troba precisament en el límit d'ambdues diòcesis.²⁹

II. — *Els donats*

Pel que respecta al segon grup, els donats o deodats, hem de destacar la seva més abundant documentació —sobretot de llicències episcopals— encara que contràriament la seva representativitat sigui en aquest treball més pobre, amb només un parell de documents. Ens referim concretament als doc. n.º 4 i n.º 5.

Com s'ha dit la donació la podem considerar com un estadi intermig entre l'ascetisme eremític i el tipus d'eremitisme típic de l'Edat Moderna i Contemporània. La pràctica de la donació comença a encetar-se als segles XIII i XIV encara que sovintaja fins el segle XVII.

Qui es donava a una ermita o capella era, si més no, una persona avalada per una bona fama de pietat religiosa. Es vinculava a un santuari en concret al qual quedava lligada per sempre, mentre el seu comportament o altre motiu no ho desaconsellés. Encara que els donats no portessin una vida ascètica, en el seu rigor més pur, empraven, però, sistemes de penitència, professaven algun vot i vivien dins d'una veritable devoció religiosa.

Tot resseguint el nostre parell de documents podem parar esment en un seguit de trets que els caracteritzen:

Notem com ambdós donats, Berenguer i Bernat, són homes. Aquesta aclaració que pot semblar ociosa, i que de fet no hem referit en parlar dels eremites de Montserrat, en aquest cas ve del tot justificada. Hem d'assenyalar al respecte, que en la donació, la imatge de l'home donat no és la única existent, sinó que trobem també arreu la notícia de donades:³⁰ «la donació fou una pràc-

dites Muntanyes, e li donets la provisió e cosas acostumades així com els ermitans que hi són.» (*Idem*, pàgs. 242-243).

29. Aquests límits van perdurar fins el 1880, en què la Muntanya de Montserrat va passar íntegrament a la diòcesi de Barcelona.

30. FORT I COGUL, *Op. cit.*, nota 1, pàg. 133: en 1306 Jaumeta era donada de Mare de Déu de Paret Prima (Selva del Camp); en 1323 Maria era donada de Sant Pere del

tica eremítica evolucionada, en l'observància de la qual trobem tan homes com dones i fins i tot matrimonis».³¹

Els donats, en general, no rebien les ordres sacerdotals, ni tampoc estaven lligats a cap tipus d'ordre religiosa o monàstica. En el doc. n.º 4 veiem com al donat Berenguer se'l fa jurar pels 4 evangelis «...et iuravit ad Santa IIIIº Domini Evangelia corporaliter...», cosa que de seguida ens sobtaria en una persona ordenada. Sembla ser que es regien per una mena de normativa imposada pels propis vicaris de la parròquia, tot basant-se en regles consuetudinàries, que el futur donat acceptava pel fet de fer-se càrrec de l'ermita. Fixem-nos per exemple en el doc. n.º 7 «...concedentes vobis accipita sive continens et alia iura que dicte capelle offerentur seu etc. pertineant quoquomodo...»

Com hem dit l'aspirant a donat ja era de per si d'una exemplar reputació religiosa. Altrament de no ser així el bisbe no li conferia la llicència. El donat havia de demostrar la seva recta conducta. Així en el doc. n.º 7 observem el comentari «...confidentes de probitate vestra...», és a dir: coneixedors de la vostra honradesa.

Un cop la llicència a mans del donat —com també més tard passarà amb els ermitans-administratius— aquesta li legalitzava el seu «status» jurídic.³² Per una part l'obligava a l'obediència del bisbe i el vicari,³³ a l'hora que el facultava (car estava sovint implícit) per a vestir-se d'hàbit i recaptar almoines.

El permís per recaptar almoines és un dels puntals més importants d'aquesta institució. Tots dos documents ens en parlen. Analitzem per exemple el document n.º 4. Al donat de la capella de Sta. Cecília se li permet demanar almoines en nom de la capella «...quod nomine ipsius capelle procurare...». S'entén que tot el que obtingui s'ha de dividir: per un costat la subsistència del donat «...sibi alimentis necessariis...», on també hi podríem entendre altres productes de primera necessitat, com el propi vestit o hàbit (notem com sovint les almoines són la principals font d'ingressos dels donats, encara que també poden gaudir d'algun hortet del costat de la capella, i d'alguns béns propis seus que ells mateixos aportaven —donaven— en entregar-se al santuari). D'altra banda, bona part de les almoines ha de fer cap al propi rector de la parròquia «...poterit annualium rectori ecclesie de Materone et parrochianis eiusdem redere...». Finalment, les despeses de la conservació i manteniment del santuari també han de sortir d'aquestes mateixes almoines.

Puig, com també les donades Elionor de Bellmunt i Elisenda al santuari de Bovera de Guimerà.

31. *Idem*.

32. PIQUER, *Op. cit.*, nota 1, pàgs. 24-26.

33. *Idem*.

III. — *Eremitanismes*

Ja com a darrer apartat, i per a completar l'esquema apuntat per FORT I COGUL, ens referim a l'últim grau d'eremites, que ha perdurat fins gairebé els nostres dies, i del que ja hem dibuixat les seves més importants característiques.

Els dos documents aquí escollits no són del tot indicatius d'aquest tipus d'eremitisme (doc. n.º 11 i 12), però esperem que puguin servir, a manca d'altres. Es tracta de dos albarans, mitjançant els quals els eremites Mar Àngel i Jaume Leonard, reconeixen haver rebut la quantitat de diners prestada pels seus deutors corresponents (vegeu els documents).

Amb aquesta petita informació podem endevinar, però, una certa activitat monetària per part de l'eremita, que ens allunya instintivament de l'eremita asceta, com així mateix del devot donat. Certament ens manquen més arguments per afirmar qualsevol apreciació respecte aquests ermitans, però ens decanem a creure'ls acostats al que anomenem eremitisme-administratiu.

Tot i així cal encara destacar el fet que pertanyen tots dos a l'arxidiòcesi de Tarragona d'una coneguda tradició eremítica.

APÈNDIX DOCUMENTAL

Document n.º 1

1312, maig, 11

Barcelona

Llicència de l'ardiaca Hug de Cardona a Berenguer, eremita de Montserrat, que és alhora prevere, per a que pugui fer-se un oratori i celebrar missa en un altar portàtil.

Ugo de Cardona, archidiaconus Barchinone, vicarius, etc... Dilecto in Christo, fratri Berengario, heremite Montisserrati, in sacerdotali ordine constituto, salutem in omnium salvatore. Ex parte tua nobis extitit humiliter supplicatum quod, cum contra carnem, mundum et diabolum fallaces, anime inimicos obmissis mundi illecebris et periculis innumeris, quibus humana fragilitas inficitur et involuitur, tota die contemplativam cum [Oratione], ut Deo dignivus et liberior famulari valeas, duxeris eligendam et in apendiciis partibus dicti montis infra limites diocesis Barchinone tuum intendas oratorium facere et ibidem ad laudem redemptionis nostri eidem hostias inmolare, tibi ad hoc assensum nos-

trum et licenciam concedere, quantum ad nostrum spectat (.) officium, dignamur, unde nos, tuis super hoc iustis¹ supplicationibus inclinati, quod in predictis appendiciis ubicumque tibi magis ad laudem² Dei et anime tue salutem in loco ad hoc³ congruo et honesto oratorium facere valeas et ibidem in altari portatili⁴ missam celebrare et Domino nostro Ihesu Christo hostias offerre⁵ placabiles auctoritate qua fungimur tibi licenciam concedimus et liberam facultatem, salvo iure tum parochialis ecclesie ipsius loci ac sine iure in vitiam alieni. In cuius rei testimonium etc. Datum Barchinone V.º idus madii anno quod supra.

A.D.B., Communium, vol. II (1311-1314), f. 18 v.

Document n.º 2

1314, agost,

Barcelona

Llicència del bisbe Ponç a Joan de Niubó i Berenguer de Bramoria, preveres eremites de Montserrat per a poder-se confessar mutuament i confessar i en el seu cas aplicar i absoldre penitències a la resta dels eremites llecs.

Poncius etc. Dilectis in Christo, fratri Johanni de Nido Bono et fratri Berengario de Bramoria, presbiteris, heremitis in montibus monasterii Sancte Marie de Monteserrato sub limitibus Barchinone diocesis constitutis, salutem in omnium salvatore. Ex parte vestri et fratris Arnaldi de Torrente, fratris Paschalis Aragonum, fratris Jacobi de Rossilioni et fratris Guillelmi Bordegales laicorum heremitarum vicinorum vestrorum sub dictis limitibus constitutorum, nobis extitit humiliter supplicatum quod vos, qui in sacerdotali est[i]s officio constituti, alter alteri adinvicem confessionem audire possetis et alter alteri penitentiam iniungere et corpus Christi, si opus existeret, ministrare et quod prefati laici vobis possent et cuilibet vestrum sua peccata detegere ac vos eisdem per modum culpe penitentiam iniungere salutarem. Unde nos, ipsorum et vestris super hoc iustis supplicationibus inclinati, quod vos ambo qui sacerdotis estis, vestra possitis adinvicem peccata detegere ac predictorum laicorum confessiones audire et alter vestrum alterum audita ipsius humili confessione absolvere ac eisdem laicis hoc idem facere ac vobis et ipsis per modum culpe penitentiam iniungere salutarem in casibus etiam per episcopum retentis et vobis ipsis alter [alteri] et quilibet vestrum prefatis laicis, recepta eorum hu-

1. «iustis» *interliniat sobre una paraula tatxada.*
2. «laudem» *interlineat.*
3. «ad hoc» *interlineat.*
4. «portatili» *interlineat*
5. «hostias offerre» *interlineat.*

mili confessione, Corpus Christi tradere, de discrezione ac fidelitate vestra in Domino fiduciam obtinentes, utrique vestram licentiam et liberam facultatem [mittere] fugimur concedimus pro presentes. In cuius testimonium etc. Datum (...) augusti anno quo supra.

A.D.B., *Communium*, vol. II (1314-1323), f. 1v-2r.

Document n.º 3

1315, abril, 18

Barcelona

Autentificació de Guillem Rovira com a procurador d'Arnau de Torrent, eremita de Montserrat per a fer front a les qüestions i demandes que contra ell i els seus béns pronuncie la seva nevoda Elisenda.

Die veneris intitulata XIII kalendas madii anno quo supra. Guillelmus de Rovira, civis Barchinone, filius Guillelmi de Rovira quondam, procurator constitutus a fratre Arnaldo de Torrente, heremita Montisserrati, super omnibus questionibus et demandis quos contigat fieri proponi vel moveri contra ipsum fratrem Arnallum de Torrente vel eius bona per Elicsendem, nepotem suam, vel alios quoscumque venient ante presenciam reverendi patris domini Poncii, Dei gratia Barchinone episcopi, eius palacio Barchinone et santa fide de procuracione sua per publicum instrumentum constitutum auctoritate Bernardo de Villa Rubia, notario publici Barchinone, IIII kalendas aprilis anno domini millesimo CCC quincedecimo venient Etiam Petrus de Prace, civis Barchinone, procurator substitutus ad predicta omnia et singula per dictum Guillelmum de Rovira, cum publico instrumento constituto auctoritate dicte notarii XVII kalendas madii anno predicto, firmi et firmaverint uterque eorum in poste dicti domini episcopi ius predicto fratrem Arnallum super omni questioni et demanda quam dicti Elicsende vel aliquas alius habeat seu movere intendat contra dictum fratrem Arnallum de Torrente vel eius bona, et promiserunt super hac stare cognicioni dicti domini episcopi a curie sue (...), et obligaverunt uterque predictorum procuratorum ad hoc omni bona dicti fratris Arnalli ubique quod fuit actum die et anno prefixi, presentibus venerabilibus Bernardo Badia et Jacobo de Montejudayco, jurepericis, et Berengario Sala, presbitero ad hec vacatis pro testibus et rogatis...

A.D.B., *Communium*, vol. III (1314-1323), f. 27v.

Document n.º 4

1321, juliol, 18

Barcelona

Llicència per a Berenguer de Torre, donat de Santa Cecília, parròquia de Mataró, per a poder demanar almoïna. De la que obtingui, una part serà per a la seva pròpia manutenció i una altra per al manteniment de la capella.

XV kalendas augusti

Berengarius de Turri, deodatus capelle Sancte Cecilie, constructe in parrochia ecclesie de Materone, habuit et obtinuit litteram a dicto vicario sub forma indulgentie consueta fieri per vicarium episcopi, quod possit per ecclesias elemosinas querere et habere usque in adventum dicti domini episcopi duraturam. Et iuravit ad santa IIIIº Domini Evangelia corporaliter per ipsum tacta, utilia dicte capelle pro viribus procurare et dapnosa vitare et salvis sibi alimentis necessariis, de hiis que nomine ipsius capelle procurare poterit annuatim rectori ecclesie de Materone et parrochianis eiusdem reddere fideliter rationem et omnia que captare et procurare poterit ponet et reffundet in servicium dicte capelle et utilitatem eiusdem.

Et iuravit solvere scriptori unum bonum par pullorum infra XV dies proxime veniente.

A.D.B., Communium, vol. III (1314-1323), f. 123v.

Document n.º 5

1344, octubre, 15

Barcelona

Llicència del bisbe Ferrer a Simó Mata, eremita de Montserrat, per a que en l'altar portàtil de la seva cella pugui ell i la resta dels eremites oir missa i rebre l'eucaristia que qualsevol sacerdot allí celebri.

Frater Ferrarius, miseratione divina Barchinone episcopus, dilecto et in Christo amabili Simoni Matha, heremite montannarum Montisserrati infra nostram diocesim existentium, salutem et bonis semper operibus habundare. Saluti anime vestre quantum cum Domino poterimus providere salubriter cupientes, quod in cella qua residetis et in qua Bernardus Sala, heremita, antiquitus residebat, vos et ceteri heremite predictarum montannarum in altari portatili, erecto in loco honesto, idoneo et decenti, missam audire ab aliquo sacerdote religioso vel seculari, quem malueritis cum ara sacrata supra dictum altare posita, audire licite valeatis et vos et alii heremite montannarum iam dictarum ab ipso sa-

cerdote Eucharistiam recipere quotiens, ingruerit absque¹ preiudicio parrochialis ecclesie, in cuius parrochia dicta cella fundata est, illi presbitero quem ad predicta elegeritis celebrandi missam et mistrandi Eucharistiam vobisque ceterisque heremitis iam dictarum montannarum audiendi missam et recipiendi Eucharistiam, quamdiu vobis placuerit, assensum et licentiam ac facultatem presentibus impartimur.

Datum Barchinone idus octubris anno Domini millesimo CCC XL quarto. Visa per [Petrum...].

A.D.B. Communium vol. XII (1343-1344), f. 175r.

Document n.º 6

1344, abril, 25

Barcelona

Llicència als ermitans de Montserrat, per a poder escollir un prevere que els pugui administrar tots els sacraments necessaris.

Petrus de Castlarino etc., dilectis in Christo fratribus heremitis, degentibus in appendiciis rupium et montannarum Montisserrati, infra limites Barchinone diocesis, presentibus et futuris salutem in Domino Ihesu Christo, ut animarumstrarum salutis salubriter consulatur. Devocioni vestre concedimus quatenus [vobis] et cuilibet vestrem liceat de nostra vel aliena diocesis, idoneum et discretum presbiterum religiosum vel secularum etiam ubi alter curam non habeat animarum, et quicumque ex vobis qui tamen sit presbiter in confessorum eligere quando et quociens volueritis confiteri, qui (...) peccatis que sibi in foro confessionis duxeritis de tegenda etiam in canonibus per dictum dominum episcopum retentis nisi talia sint propter que foret merito sedis apostolica consulenda vobis et [cuilibet] vestrum valeat vite nostra de debite absolutionis beneficio providere et [penitencia] salutari ac Corpus Christi et extrema unccione si petieritis ministrare quociens necessarium fuerit seu etiam opportunum. Vota vero peregrinationes et abstinencie si qua forsitan emisistis quod servare comode non possetis Iherusalem ac beatorum Petri et Pauli ac Jacobi apostolorum votis (...) exceptis possit, idem confessor vester quem elegeritis, in alia pietatis et caritatis opera commutare, prout animarumstrarum salutis viderit utilius expedire. Nec non quod vos qui estis in sacerdotali ordini constitui seu illi quos pro confessoribus duxeritis eligendos possitis et possit in capella seu oratori Sancti Johannis missam si tamen fundata fuerit in dicta diocesis celebrare et in eadem si volueritis interesse vobis et ipsis, salvo iure parrochialis ecclesie licentiam concedimus graciose. In cuius rei testimonium presentem literam impressione sigili nostri fecimus roborari.

1. *segueix iudicio tatxat*.

Datum Barchinone quinto kalendas marcii anno Domini millesimo CCC^o XL° quarto.

A.D.B., Communium, vol. XIII (1344-1345), f. 2r-2v.

Document n.º 7

1346, desembre, 1

Barcelona

Llicència al donat Bernat per a fer-se càrrec de la capella de St. Salvador, en la parròquia d'Olèrdola, que es troba vacant per la mort de l'antic donat. La presa de possessió d'aquesta capella li pressuposa l'acatament de tots els drets i deures existents.

Gillelmus de Turriliis, Bernardus Rovire, canonici Barchinone, et Petrus de Muntellis, vicarii etc., dilecto in Christo Bernardo de [Gamellis], habitore Ville Franche Penitentis, Barchinone diocesis, salutem in Domino. Confidentes de probitate vestra deodaniam capee Sancti Salvatoris, site infra parrochiam de Olerdola dicte diocesis, vacantem per obitum deodate quondam illam obtinentis, vobis tenore presentis assignamus et vos deodatum ipsius capelle facimus et constituimus per easdem, concedentes vobis accipita sive [continens] et alia iura que dicte capelle offerentur seu etc. pertineant quoquomodo ita quod vos inde procuramini dicte capelle providere de servicio et aliis in quibus actenus assuetum est eidem provideri, rogantes universos et singulos Christi fideles ad quos presentes provenierint quatenus vos ut deodatum dicte capelle habendo de elemosinis seu [continibus] ac aliis iuribus prefate capelle quoquomodo pertinentibus vobis debeant rependere Petrus (...) enim assegere ecionem et concessionem vobis facimus absque iuris in iuria alieni. Datum Barchinone kalendas decembris anno Domini M^o CCC^o XL° VI°.

A.D.B., Communium, vol. XIV (1345-1348), f. 127v-128r.

Document n.º 8

1351, gener, 30

Barcelona

Guiatge otorgat a Arnau Nocillis, eremita de Montserrat, per poder-se traslladar per les diferents diocesis i poder fer ús de les seves prerrogatives com a prevere i lliurement celebrar l'ofici diví.

Reverendis in Christo, patribus ac dominis universis, Sancte Matri Ecclesie

prelatis eorumque vicariis et officialibus vel ipsorum loca tenentibus ad quos presentes provenerint Franciscus Ruffatii, decretorum doctor ecclesiarum Tholetanus et Barchinone, canonicus vicarius in spiritalibus et temporalibus generalis reverendi in Christo, patris domini Michelis divina providencia Barchinone episcopi in rectionis agentis. Set ipsius cum omni reverencia et honore cum frater Arnallus de Nocillis, presbiter heremite, degens in appendiciis seu montibus rupium Montisserrati, infra limites diocesis Barchinone, presentium exhibitor ad partes alias intendat ut asserit se transfere, et quod [sibi] litteras emissorias et licentiam concedere dignaremur nobis duxerit supplicandum. Ea propter paternitatem vestram et discrecionem [atentius] deprecamur quatenus cum dictus frater Arnaldus de Nocillis ad vos declinaverit pro predictis ipsum si placet provitates in diocesibus vestris in susceptis ordinibus libere ministrare ac divinum officum celebrare. Nos enim vobis de ipso giaticu humana fragilitas nosse [sinit] laudabile in domino testimonium prohibemus. In cuius rei testimonium presentem literam apprensioni sigilli officii quo [utimur] fecimus roborari. Datum Barchinone III kalendas febrari anno Domini M° CCC° L° primo Franciscus.

A.D.B., Communium, vol. XVII (1351-1353), f. 44r.

Document n.º 9

1476, setembre, 28

Barcelona

Pere Coll, eremita de Montserrat reconeix a Jaume Sibilia nebot seu, com el seu procurador.

Die sabbati XXVIII mensis septembris anno a nativitate Domini millesimo CCCC LXXVI.

Ego frater Petrus Coll, heremita degens in monte Montisserrati Vicensis diocesis, confidens ad plenum fideiussoria et probone vestri Jacobi Sibilia, nepotis mei sive nebot, confirmo procuratorem meum generali vos eundem Jacobum Sibilia super omnibus et singulis bonis meis, regendis, procurandis, gubernandis et administrandis, et idem quia expressa magis (...) solent et magis dilucidavit intellectum quod tanta dono vobis plenum posse perendi, exhigendi, recipiendi et habendi, per me et nomine meo omnes et singular peccunie quantitates.

Testes Blasius Martini, assonador et Guillelmus Camps, scriptor Barchinone.

Al marge

fiat generalis id omnia que dictus [Petrus] constitutus voluerit cum libera et generali administratione et cum potestate [sulsamendo]

A.H.P.B., Bertomeu Costa (major), manual XXVI (20-II-1476/8-VII-1477), f. 39r.

Document n.º 10

1477, setembre, 1

Barcelona

Pere Coll, eremita de Montserrat constitueix a Antoni Cortich, prevere, procurador seu amb potestat de substituir l'antic procurador i cobrar les 22 lliures que li deuen.

Die veneris XXVIII predictorum mensis et anni [in pro] Ego frater Petrus Coll armitanus montanearum beate Marie de Monteserrato, constitutus et ordinatus ut assero a discreto Anthonio Cortich, presbitero, pro nunc de serviente Rome in capella Santissimi Domini nostri Pape habens, ad hec et alia etiam procuratores substituendi et destituendi plena potestate, cum instrumento ut assero recepto pro discretum Bartholomeum de Boscho, notarium publicum Barchinone, die et anno in eo contentis de certa sciencia non valens, circa infrascripta personaliter interesse nomine procuratio ut assero predicto ex potestate inde mihi ut assero attributa substituo et etiam nomine meo proprio et utroque nomine constituo et ordino procuratorem meum dominos nominibus et certum et vos Martinum Coll, portarium regium civem Barchinone, ab sententie et videlicet ad petendum et recipiendum, recuperandum et habendum pro dicto discreto principali meo et suo nomine ac etiam pro me et meo nomine et utroque nomine ab honerabilibus pro iudis viris alemosinariis sine alemosine almyneriis sedis Barchinone et ab aliis etiam personis ad quas specter et omnes illas viginti duas llibras et duodecim solidos Barchinonensis quas discretus (... Torrent, presbiter Barchinone, tunc temporis maiordomus dicte alemosine michi et dicto principali meo confessus fuit, debere cum instrumento ut assero recepto per discretum Barttholomeum Costa, notarium publicum Barchinone die et amno in eo contentis, et de recepti apocas sines diffiniciones et quovis titulo cessiones et ad lites largomodo. Testes Baltasar Cases, mathalaserius civis, et Petrus Querol, sartor habitator Barchinone.

A.H.P.B., Esteve Pons, Manual (21-VIII-1475/25-VII-1480), f. 38r-38v.

Document n.º 11

1492, desembre, 11

Barcelona

Jaume Leonard, ermità de l'església de Coll de l'Alba reconeix a Joan Ur-

gell, mestre general de l'ordre de St.^a M.ª de la Mercé que li ha pagat el deute que tenia Vicens Torell.

Frater Jacobus Lehonard, heremita ecclesie beate Marie Collis del Alme, diocesis Dertusensis, conferro et reconosco vobis reverendo fratri Johanni Urgell, magistro, in sacra pagina tocius sacri ordinis beate Marie de Mercede magistro generali, quod dedistis et solvistis mihi in tabula cambii seu depositorum dicte civitatis Barchinone die presenti decem llibras et decem solidos barchinonenses in scutum et satisfaccionem illarum decem llibrarum et decem solidorum, dicte monete, quas reverendus frater Vincencius Torell, magister in sacra pagina dicti ordinis michi confessus fuit debere cum albarane manu sua propria scripto vicesima septima die mensis madii proxim lapsi quod albaranum vobis tradidi. Renunciando etcetera.

Testes Jacobus de la familiaris egregii domium, Raymundi de Cardona et Salvator Ferrer, boterius, civis Barchinone.

A.H.P.B., Pere Triter «manuale contractum comunium» (undecimum) 3-V-1492/25-II-1493, f. 70r.

Document n.º 12

1491, juliol, 9

Barcelona

Marc Angel, ermità de Tivissa (comtat de Prades), reconeix que Jaume Vidal, prior del monestir de St. Jerònim de la Vall d'Hebrón li ha tornat les 40 lliures que li havia deixat.

Die sabbati VIIII mensis Iulii anno a nativitate domini MCCCCLXXXI.

Frater Marchus Angel, heremita in loco de Tivissa, comitatus de Prades degens, conferro et reconosco vobis reverendo fratri Jacobo Vidal, priori et conventui monasterii Sancti Iheronimi Vallis de la Bron diocesis Barchinonensis, quod vos dictus frater Jacobus Vidal prior dicti monasterii dedistis et solvistis michi in tabula cambii seu depositorum civitatis Barchinone quadraginta libras barchinonensis pro recta fine et complemento quaromcumque peccunie quantiatum per me dicto monasterio et conventui mutuatarum et pro omnibus aliis in quibus dictus conventus michi teneretur usque in presentem diem Renunciando etcetera.

Testes venerabiles Franciscus Clotes et Amator Comes, mercatores, cives Barchinone.

A.H.P.B., Pere Triter «manuale contractum comunium» (decimum) 14-III-1491/3-V-1492, f. 30r.